

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Christoph. Franckii S. Theol. D. & Prof. Qvondam Primar.
... in Academia Kiloniensi Pro-Cancellarii, & in Supremo
Senatu EcclesiasticoConsiliarii. Brevis Et Liqvida
Demonstratio Deitatis Christi, Ex ...**

Franck, Christoph

Kiloni[i], MDCCV

VD18 10454578

Caput. III. Alterum argumentum pro nostra sententia.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11595

*subsistere
subsistentia
Filii Dei,
probatum.*

am, æque ac Filius Dei habet, & ex illis duabus
subsistentiis constitueretur subsistentia totius; non
magis Deus de homine, & homo de Deo, & Deus
ac homo de Christo, quam duarum aquarum u-
nitarum altera de altera, & quælibet illarum de
tota aqua quæ ex iis composita est, in recto ve-
re prædicari posset.

CAPUT. III.

Alterum argumentum pro no- stra sententia.

Ex loco Hebr. I, 10. 11.

I.

*Alterum ar-
gumentum
pro nostra
sententia,
in questione
principalis,
ex loco He-
br. I. 10. 11.
depromitur.*

Alterum argumentum desumimus ex loco
Hebr. I. 10. 11. ubi Filio Dei, Christo, hujus
universi creatio tribuitur. Unde ita colligimus:
De quo dictum est, *Tu in initio, Domine, ter-
ram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli,*
is est creator cæli & terræ, adeoque Deus, natu-
ram divinam substantialem habens: quandoqui-
dem constat, soli Deo creationem cæli & terræ
adscribi in S. literis. Atqui de Filio Dei, Chri-
sto, dictum est, *Tu in initio, Domine, terram
fundasti, &c.* uti loc. cit. contextus evidenter o-
stendit. E. Filius Dei Christus, est creator cæli
& terræ, adeoque Deus, naturam divinam sub-
stantialem habens.

II. Ex-

II. Excipit Schlichtingius, in Disp. de SS. *Exceptio Schlichtin-
gii.*
Trinitate, &c. p. 470. hæc verba vers. 10. *Tu
si cundum principia, Domine, terram fundasti, &
opera manuum tuarum sunt cæli,* ad Christum à
divino Autore non referri; sed tantum quæ se-
quuntur vers. 11. & 12: *Ipsi peribunt, tu autem per-
manes,* &c. Resp. Etiam hæc verba, *Tu in initio,
Domine, terram fundasti,* &c. referri ad Christum, *Resp.*
ex antecedentibus juxta ac consequentibus liquet:
Ex antecedentibus quidem: nam ad quem refe-
runtur verba vers. 8. & 9. *Thronus tuus, Deus,
in seculum seculi, virga recta virga regni tui. Di-
lexisti justitiam, & odisti legis transgressionem: pro-
pterea unxit te, Deus, Deus tuus oleo exultationis ul-
tra consortes tuos;* ad eundem referuntur quo-
que verba vers. 10: *Tu in initio, Domine, ter-
ram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.*
Atqui ad Christum referuntur verba vers. 8. & 9.
Thronus tuus, Deus, in seculum seculi, &c. Ergo
ad Christum quoque referuntur verba vers. 10.
Tu in initio, Domine, terram fundasti, Majoris
veritas patet ex particula copulativa *Et,* initio
hujus vers. 10. posita, quæ indicat, de eodem Filio,
de quo præcedens testimonium citatum est, cita-
ri etiam hoc testimonium vers. 10. *Tu in initio,
Domine, terram fundasti,* &c. ita ut circa hujus
versus initium, post conjunctionem *Et,* subaudi-
enda sint hæc verba ex vers. 8. *πρὸς τὸν υἱόν, quoad
Filium* (quam significationem *τὸ πρὸς* ex Græcis

probat Erasmus Schmidius, in Annot. ad vers. 7. καὶ πρὸς μὲν τὰς ἀγγέλους λέγει) iterum dicit Scriptura: *Tu initio, Domine, terram fundasti, &c.* Sed & verba modo dicta ad Christum referri, manifestum faciunt sequentia. Ad quem enim referuntur verba vers. 11. & 12. *Ipsi peribunt, tu autem permanes, &c.* ad illum etiam referuntur verba vers. 10. *Tu in initio, Domine, terram fundasti, &c.* Sed ad Christum referuntur verba vers. 11. 12. *Ipsi peribunt, tu autem permanes, &c.* Ergo ad Christum etiam referuntur verba vers. 10. *Tu in initio, Domine, terram fundasti, &c.* Major est evidens: quia in contextu non mutatur persona, sed uni eidemque personæ, voce *tu* designatæ, creatio cœli & terræ pariter ac eorundem destructio adscribitur. *Et TU in initio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, TU autem permanes, & omnes ut vestimentum veterascent, Ac velut amictum convolves eos & mutabuntur.* Unde colligimus, creationem cœli & terræ non minus, quam eorum destructionem referri ad Christum, idque citra sensum aliquem mysticum, cui hîc locum non esse, concedunt Adversarii.

Rationes,
fulciende
sua senten-
tia à
Schlichtin-
gio allata,
de jicium.
THR:

III. Fulciendæ suæ exceptioni Schlichtingius l. c. subjunxit aliquot rationes, quas ad veritatis regulam jam revocabimus. Prima est, p. 470: *Quid hoc* (nempe Christum esse creatorem cœli & terræ) *ad scopum Autoris facit, vers. 4. expressum?*

pressum? Probare vult, Christum à dextis Dei collocatum, Angelis factum esse præstantiorem, ut Evangelii simul, quam legis, præstantiorem fuisse evincat sequestrum. Num vero si Christus cæli & terræ creator est, Angelis factus est præstantior? num fieri quoquam præstantior potest, qui ab omni æternitate, sine ulla comparatione præstantissimus est? quid? quæ comparatio inter Christum & Angelos ratione præstantiæ poterit institui, si ille creator est, hi sunt creaturæ? Resp. Qua intentione & consilio hîc relatum sit, quod Christus sit creator cæli & terræ, mox §. V. exponemus. Jam dicere sufficit, ad probandum, Christum à dextris Dei collocatum, Angelis factum esse præstantiorem, omnino argumentum duci posse ex eo, quod sit creator cæli & terræ. Neesse enim erat, Christum, qui homo est, quia idem quoque creator cæli & terræ est, ut hominem evehi ad eam dignitatem, quæ deceret eum hominem, qui simul cæli terræque creator esset, atque adeo Angelis præstantiorem fieri. Christus ab omni æternitate sine ulla comparatione præstantissimus, postquam homo natus est, sicuti, ut homo, paulisper inferior factus est Angelis, propter mortis perpeffionem, Hebr. II. 9. ; ita quoque, ut homo, superata morte, præstantior Angelis fieri & potuit, & debuit. Nempe comparatio instituitur inter Angelos & Christum, qua homo ac creatura est. Christum vero, qua hominem & crea-

1. Ratio.

Resp.

& creaturam, à dextris Dei collocatum, ad sua
 premum fastigium longe supra Angelos euectum
 fuisse, hinc quoque recte colligitur, quod idem
 simul cœli & terræ creator sit, ut vidimus.

2. Ratio.

IV. Altera ratio est p. 470. 471: Num vero
 Hebræos istos, qui Christiani erant & Apostolorum
 discipuli, credidisse putamus, Christum esse cœli &
 terræ creatorem: aut putamus non credidisse? Si
 prius, omnis hæc Autoris disputatio supervacanea
 est. Uno verbo dixisset Christum esse cœli & ter-
 ræ creatorem, & omnia confecisset. nec superva-
 canea tantum, sed & insulsa est, ut ostendimus.
 Si posterius, primum Hebræi isti documento nobis
 erunt, Apostolorum olim discipulos, Christum cœli
 & terræ creatorem esse, non credidisse. Deinde
 aut probat hoc loco Psalmi Autor, aut non probat,
 sed tantum sibi vult credi. Si probat, male pro-
 bat, quod absurdum est: pro concesso enim sumit,
 quod probandum est. Nam cum verba Psalmi a-
 perte de summo Deo loquantur, qui ea respectu crea-
 tionis cœli & terræ ad Christum referri velit, ne-
 cesse est, ut Christum summum esse Deum pro con-
 cesso sumat. Nam testimonium hoc ratione creatio-
 nis cœli & terræ aliter ad Christum referri non po-
 test. At hoc ipsum est, quod probandum fuerat.
 Alia est abolitionis cœli & terræ ratio, quæ cum
 ad Christi regnum pertineat, eam, si peragenda
 sit, quod ex hoc testimonio liquet, per Christum
 peragenda esse Christiani ignorare non poterant.

Si

Si vero non probat Autor, sed tantum sibi vult credi, quid Scripturæ testimonium adducit, quasi non auctoritate nuda, sed Scripturæ dictis cum hominibus Scripturæ addictis pugnaret? Respond. Quidni Hebræos istos, qui Christiani erant & Apostolorum discipuli, credidisse putemus, Christum esse cœli & terræ creatorem? Nec tamen propterea statim supervacanea videri debet ista non disputatio, sed facta pluribus argumentis confirmatio dogmatis, de excellentia Christi. Quotidianum est, ad confirmandam aliquam veritatem plura argumenta colligere: quorum unum etsi rem omnem conficere posset, nemo tamen iudicat reliqua esse supervacanea, & frustra adjecta. Accedit, quod plurium argumentorum collectio hic non tantum faciat ad fortius roborandam fidem excellentiæ Christi hominis super angelos; sed & excellentiæ istius magnitudinem magis nobis declaret. Sed nec loco Psalmi adducto male probat Divinus Autor, Christum esse creatorem cœli & terræ. Cur enim verba hæc Psalmi non de promisso Messia, & quidem directe accipiantur? ad cuius regnum haud dubie pertinet vocatio gentium, (vid. Eph. II. 13. seqq.) quæ aperte prædicitur vs. 23: *Cum congregati fuerint populi simul, & regna ad serviendū Jehovæ.* Quid multa? Ad probandum, Christum esse creatorem cœli & terræ, sufficit verba Psalmi, ut de Christo dicta, à Divino Autore citata esse.

Resp.

An

An enim dubitare poterant Hebræi, verborum istorum sensum, mentemque Spiritus S. tenere illum, quem Autorem Divinum ac θεόπνευστον esse certo noverant? Atque hanc ipsam ob causam, quod ex inspiratione divina scripserint, Divini Auctores etiam ex sensu mystico dictorum V. T. argumenta petierunt, ut vers. 5. hujus cap. I. Epist. ad Hebr. allato dicto: *Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius*, & Gal. IV. 21: seqq. Conf. ad priorem locum, Schlichtingium in commentario in Epist. ad Hebræos, qui Tomo II. Operum Exegeticorum Crellii, in Bibliotheca Unitatorum est insertus; & ad posteriorem locum, Crellii Comment. in Epist. ad Gal.

3. Ratio.

V. Sequitur tertia ratio, p. 471: *Ipsa etiam argumentorum series & ordo id evincit, quod asserimus. Christum enim Angelis præstantiorem effectum esse probaturus autor, (1) id ostendit ex Filii Dei titulo, Christo peculiariter & κατ' ἐξοχήν tributo: qui titulus Christo etiam in terris agenti compete-
tebat. (2) progreditur ad Christi in cælos ingressum qui cum fieret, Angeli Christum tanquam Regem ac Dominum suum regni possessionem addeuntem adorare jussi sunt. (3) ad Christi thronum ac dominatum sempiternum, quem unctus à Patre accepit, provebitur. (4) ad præcipuum regni istius ac dominatus effectum, qui est cælorum ac terra abolitio, descendit. (5) Tandem, istius regni terminum, qui est omnium Christi inimicorum interitus & abolitio, cum priori illo effectu conjungit.*

unctum commemorat; & sic argumenta etiam sua terminat atque concludit. Quid hoc argumentorum ordine pulchrius? quid magis consertum atque connexum? At insere his cœli & terræ creationem, quid magis eris hians atque confusum?

Resp. Adhuc probe omnia inter se apta & colligata sunt, etiam si inseratur cœli & terræ creatio. Recolamus breviter totam argumentorum seriem. Nempe Christum secundum humanam naturam Angelis præstantiorem esse factum, probat D. Autor 1. inde, quod Christus nominetur Dei Filius, nempe proprius ac proprie genitus à Deo Patre, & consequenter non tantum homo sit, sed simul unus ille cum Patre Deus, qui propterea merito in assumpta humana natura super omnes angelos evehi longissime debuerit: quippe quæ, per sui cum natura divina Filii Dei unionem personalem (per quam Filius Dei simul Deus & homo est) ipsius Dei caro, divinarumque perfectionum particeps facta est. 2. Quod Christus, qui per mortem excisus erat e terra viventium, Ef. LIII. 8. postquam per resurrectionem iterum in orbem terrarum introductus esset, mox in cœlum profectus, omnibus Angelis adorandus à Patre propositus sit, 1. Pet. III. 21. 22. 3. Quod, cum Angeli sint ministri, Christus Rex sit regnaturus in æternum; imo ut creator cœli & terræ ab æterno in æternum existat, pereuntibus licet, ac per ipsum destructis cœlo & terra. Quid, quæso, hîc hians

Resp.

Representatur tota series argumentorum, quibus in Cap. I. Ep. ad Hebr. Christum secundum humanam naturam Angelis præstantiorem esse factum probatur.

& confusum? modo observetur, occasione regni Christi in æternum duraturi, ad declarandam absolutam Christi æternitatem, nempe à parte ante & à parte post, ut loquuntur, creationis cœli & terræ, eorundemque destructionis per Christum mentionem esse factam. Denique 4. ad regnum Christi, de quo modo, redeunte oratione, illi quidem reginen divinæ omnipotentiae, per quod omnes ejus hostes sint subigendi, Angelis vero iterum ministratorum partes, hominum salvandorum causa obeundas, tribuendo, propositum dogma nova ratione concludit.

*Addita-
mentum ad
3. ratio-
nem.*

VI. Addit Schlichtingius pag. 472: Nimirum non intelligunt Adversarii, non raro in locorum citationibus usu venire, ut locus repetatur altius, aut producat longius, aut adducatur totus confertis inter se verbis ac sententiis, quamvis vel initium, vel finis, vel quod in medio dicitur, ad propositum non faciat. Altius v. c. repetit locum Jacobus de vocatione & conversione Gentium agens, Act. XV. Petrus protraxit longius, de effusione Spiritus S. differens, Act. II. Utrumque fecit eodem capite infra, Christi resurrectionem a mortuis probaturus à vers. 25. Hic autem ipse D. Autor proxime ante hunc locum ita adduxit de Christo testimonium, ut intermedia verba, quamvis ad scopum non faciant, nempe dilexisti justitiam & odio habuisti iniquitatem, non omitteret, nimirum quod ita ceteris intexta essent, ut eorum prætermissione dilacerandus locus fuerit.

Id ipsum in huius quoque testimonii citatione accidit, quod aut altius repetendum fuit, cum sequentia, in quibus vis argumenti consistit, per pronomina ab antecedentibus penderent, nec sine iis intelligi possent; aut mutari ac velut temerari sine ulla necessitate debuit. Neque enim ullum periculum erat, ne Hebræi priora testimonii istius verba, de cæli & terre creatione loquentia, ad Christum traherent, qui quod Christus Angelis præstantior effectus esset, docendi & Scripturæ testimoniis convincendi fuerant: nondum quippe ab Apostolis mysterium istud de tribus in una natura personis, aut duabus in una persona naturis edocti. Resp.

Nos satis intelligimus, aliquando in locorum citationibus usu venire, ut una cum iis, quæ scopum proprie tangunt, aliqua non facientia præcise ad propositum commemorentur, tantum ob sermonis contextum, quem nihil immutatum recitare lubet. Sed non intelligit Schlichtingius, evenire quoque in locorum citationibus, ut aliquid immutetur; nec tamen citra summam temeritatem dici posse, locum velut temeratum esse, facta ejusmodi mutatione. Cujus rei clarum habemus exemplum hoc ipso capite I. Epist. ad Hebr. vers. 6. ubi testimonium citatur è Psalm. XCVII. 7. his verbis: καὶ προσκυνήσασαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεῶν. Et adorent eum omnes Angeli Dei. Schlichtingius in Comm. ad h. l. statuit, Autorem divinum secutum fuisse græcam LXX. in-

Resp.
In locorum
V. T. cita-
tionibus in
N. T. ali-
quando usu
venit, ut
cum iis,
quæ scopum
proprie
tangunt,
simul ali-
qua non fa-
cientia præ-
cise ad pro-
positum re-
ferantur, ut
contextus
sermonis
integer &
ter-

immutatus interpretum versionem, quæ ita reddidit:
relinqua- προσκυνήσατε αὐτῷ πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ, *Adorate*
sur: inter- eum omnes Angeli ejus. Quo posito, D. Autor
dum, vero primo ab initio adjecit particulam copulativam
aliquã ver- καὶ. Deinde tertiam personam imperativi, προ-
borum mu- τationem σκυνήσατωσαν, adhibuit loco secundæ personæ,
factam esse προσκυνήσατε. Tertio nomen substantivum θεῶ πο-
deprehen- sedit pro pronomine relativo αὐτοῦ. Quare ergo
dimus. Po- deinceps in initio vers. 11, in citatione testimo-
sterioris nii è Psalm. CII. 27, pro eodem pronomine rela-
modi ci- tivo, αὐτοῖ, non pari modo ponere potuit sub-
tandi ex- stantivum vers. præced. claudens, ἄγγελοι, cæli.
emplum ad quod pronomen illud refertur? Quod si
habemus in locum Psalmi XCVII. 7. expressum dicamus de
loco Psalm. XCVII. 7. textu hebræo, qui ita habet, הַשְׁמַיִם וְהָאָרֶץ
XCVII. 7. Adorent eum omnes Dii: adhuc major mutatio
citato He- in fine facta deprehenditur, mutato videl. nomi-
br. I. 6. ne substantivo אלהים, Dii, in substantivum di-
 versæ significationis, ἄγγελοι, Angeli, & adjecto
 adhuc alio substantivo genitivi casus, θεῶ, Dei.
 Nonne rursus longe facilius erat, in citatione lo-
 ci Psalm. CII. 27. pro verbis, *Ipsi peribunt*, (nem-
 pe cæli) hæc reponere *cæli peribunt*? Et vero
 necessarium fuisset, hic omitti verba de crea-
 tione cæli & terræ loquentia, si referri non
 deberent ad Christum. Manifestum enim est, in-
 tegro illo Psalmi testimonio, duabus partibus
 constante, quarum prior hîc vers. 10, posterior
 vers. 11. & 12. recensetur, unam tantum perso-
 nam,

nam, repetito pronomine *Tu*, compellari; nec alii personæ cœli & terræ destructionem adscribi, quam cui eorundem creatio ante adscripta fuerat. Quamobrem Hebræi verba posteriora, de cœli & terræ destructione loquentia, non poterant accipere de Christo, nisi de eodem & priora, de cœli & terræ creatione loquentia, acciperent. Certe quodocunque aliquod testimonium V. T. in N. T. adducitur de Christo, nunquā ejus testimonii pars aliqua tali modo citata reperietur, quæ non referatur ad Christum. Cæterum nihil absurdum est, Hebræos docendos & Scripturæ testimoniis convincendos fuisse, quod Christus Angelis præstantior effectus esset secundum Humanam Naturam; etsi ab Apostolis mysterium illud de tribus in una natura personis, & duabus in una persona naturis jam edocti, Christum super Angelos infinitis modis eminere secundum Divinam Naturam intelligerent

VII. Fregimus hucusque rationes illas quibus nixus Schlichtingius, in Disputatione adversus Meisnerum, pertendit, è verbis Davidis, Hebr. I. 10. 11. 12. citatis, non priora de cœli & terræ creatione loquentia, sed tantum posteriora, de eorundem destructione loquentia, à D. Autore ad Christum referri. Nunc operæ pretium facturi nobis videmur, si adhuc duas rationes alias ei eripiamus, quas præter dictas urget in Commentar. ad eosdem vers. 10. 11. 12. Commentarius iste in Epist. ad Hebræos, ut supra jam memi-

*Sequuntur
alia Schlichtingii rationes, in Comm. in Epist. ad Hebr. allata ad probandum, è verbis Davidis Hebr. I. 10. 11. 12. citatis non priora, de creatione cœli & terræ*

ra, sed tantum posteriora, de eorum destructione loquentia, ad Christum referri.

meminimus, reperitur inter opera Exegetica Crellii, Bibliothecæ Unitariorum inserta Tom. II. à fol. 61.

VIII. Primam rationem exhibent nobis verba sequentia, quæ leguntur loc. cit. fol. 82. a. Sciendum est, Veteris Scripturæ testimonia, quæ de alio quodam prolata sunt, ad alium etiam referri à Scriptoribus N. fæderis solere: vel propter convenientiam & similitudinem, quæ inter utrumque est; vel propter subordinationem, ut dicitur. Propter similitudinem, vel quod is, de quo in Novo Fædere sermo est, figuratum est seu antitypus ejus, de quo verba accipiuntur in Veteri: quo pacto duplex semper est verborum sensus, unus literalis, alter mysticus; quorum ille typo, hic antitypo convenit, quemadmodum supra vers. 5. 8. 9. vidimus: vel quod licet unum figuratum, alterum antitypus non sit, propter similitudinem tamen quandam eadem verba, quæ de uno simili dicta sunt, alteri applicentur; quo pacto Christus Matth. 15. 7. 8. Judæis suo tempore viventibus Esaiæ verba, de Patribus ipsorum olim prolata, accommodat. Propter subordinationem, cum verbi gratia ea quæ de Deo dicta fuerunt ad Christum referuntur, ideo quod Deo in iis subordinatus sit. Cujus rei, ne alia commemorem, apertum exemplum habuimus supra vers. 6. quo pacto etiam illa Dei verba, Posui te in lucem Gentium, Es. 49. de Christo mystico sensu dicta, propter subordinationem apostolis accommodat

1. Ratio.

dat Paulus Act. 13. 47. Et hujusmodi quidem locorum non necessario duplex est sensus, ita ut verba ad alium literaliter, ad alium mystice pertineant; sed eodem manente sensu ad alium primo ac precipue referuntur verba, ad alium vero secundo, quia nimirum illi sit subordinatus. Quare si nonnunquam contingat, ut duplex etiam sit verborum sensus, id ex eventu est. Neque enim verbi gratia idem verba Psalmi 97. 7. quæ de Deo primo loquuntur, ad Christum quoque referuntur, quod de Deo literaliter, de Christo mystice loquuntur: sed quod de Deo primo, de Christo secundo intelligenda sint: nec illa Esai. 49. 6. literaliter sensu de Christo loquuntur, mystice de apostolis: (nam de utrisque mystice tantum agunt) sed de illo primo, de bis secundo.

IX. Resp. Certum fixumque est, quædam V. T. dicta, quæ in N. T. citantur, duplicem habere sensum, literalem & mysticum. Literalis dicitur ille, qui per verba immediate significatur atque intenditur. Mysticus, qui per verba non significatur atque intenditur immediate, sed mediate, mediantibus rebus per verba significatis, re una adhibita ut typo vel figura alterius rei. Quod quando factum sit, atque adeo quodnam dictum V. T. sensum mysticum & qualem habeat, nos certo scire non possumus, nisi Scriptores N. T. illum perspicue nobis commonstrent ac declarent. De exemplis sensus mystici à Schlichtingio

Resp.
Quædam
V. T. dicta,
quæ in N. T.
citantur,
duplicem
habent sen-
sum, lite-
ralem &
mysticum.

Literalis
sensus quis?
Quis mysti-
cus?

K

tingio

Ab utroque
sensu, lite-
rali & my-
stico differt
Accommo-
datio.

Tribus istis,
à Schlich-
tingio su-
peradditur
quartum,
cujus funda-
mentū con-
stituitur in
subordina-
tione.

tingio adductis, nunc non laborabimus, ne lon-
gius dilabamur à scopo. Ab utroque sensu, mysti-
co & literali differt Accommodatio, quam vo-
cant, stricte sic dicta, quando nimirum dictum
aliquod V. T. usurpatur in Novo, de re prorsus
alia quam quæ verbis dicti, sive immediate sive
mediate, significabatur & respiciebatur, ob si-
militudinem, quam res illæ inter se habent. De
hac Accommodatione scribit Crellius, in Com-
mentar. ad Gal. V. 24. Oper. Exeget. Tom. I. fol.
420. b: *Solent etiam sæpe verba scripturæ per ac-
commodationem citari, quemadmodum in sermone
communi sæpe solemus verba variorum auctorum,
licet de alia re prorsus fuerint usurpata, ad rem
nostram accommodare: ut cum utimur verbi cau-
sa illo Virgiliano, Urget presentia Turni, aut
quod ille de Apibus dixit, Animasque in vulnere po-
nunt; nos de hominibus usurpamus: vel cum illud
Lucani, hominibus ambitiosis & inter se de hono-
re certantibus accommodamus, Pompejusve parem,
Cesarve priorem; & infinita alia. Sed hic ver-
borum sensus non est revera Scripturæ sensus, sed
eam usurpantis.* Tribus istis à Schlichtingio su-
peradditur quartum, cujus fundamentum con-
stituitur in subordinatione: quando nimirum
dictum aliquod V. T. de aliqua persona prola-
tum, in N. T. refertur ad aliam personam, ob
subordinationem qua hæc persona illi, in

in re de qua fermo est, subordinatur; ipsomet etiam illo dicto utramque personam, priorem primo, posteriorem secundo respiciente. Quod novum Socinianorum commentum est, ad hoc peculiariter repertum, ut loci præsentis Hebr. I. 10. vim effugerent. Huc enim tandem evadere necesse erat, ad summas angustias redactis. Verum etsi dictorum duplicem sensum, literalem & mysticum habentium, ea sit ratio, ut rem unam primo & immediate, secundum sensum literalem; alteram secundo & mediate, secundum sensum mysticum significant, uti supra exposuimus: inauditum tamen est & sine exemplo, dictum aliquod secundum unum eundemque sensum, sive literalem sive mysticum, de alia atque alia persona intelligendum esse, de una primo, & de altera secundo, quod hæc illi in re aliqua subordinata sit. Verba Psalm. XCVII. 7. non primo de Deo Patre, & secundo de Christo; sed tantum de Christo intelligenda esse, facile videbit, qui reputaverit, quomodo ea citata legantur Hebr. I. 6: *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terrarum, dicit:* (nempe Deus, ut vers. præced. 4. &c.) *Et adorent eum omnes angeli Dei.* Quibus verbis significatur, Deum Patrem non de se, sed de primogenito, de Filio suo Jesu Christi & quidem cum per resurrectionem eum iterum in orbem terrarum introduxisset, & mox in cælum evexisset, (confer supra §. V.) dixisse, *Et*

Hoc recens
Sociniano-
rum com-
mentum re-
jicitur.

*Locus Esai.
XLIX. 6. a
Paulo cita-
tus Act. XIII
47. illustra-
tur.*

adorent eum omnes angeli Dei, idque Psalmo XCVII, quo descriptio regni Christi continetur, prædictum fuisse. Nec juvat Schlichtingium dictum Es. XLIX. 6. *Posui te in lucem gentium*, Act. XIII. 47. a Paulo citatum. Nam Paulus, ostensurus Apostolos iussos esse prædicare Evangelium Gentibus, affert illud dictum, non quod sensu literali de Esaias, ac sensu mystico de Christo primo, & de Apostolis secundo loquatur; atque ita tum Esaias tum Christus & Apostoli *lux Gentium*, & quod sequitur apud Prophetam, *ast in Esaiam plane non quadrat, salus usque ad finem terræ* vocentur: sed quod isto loco prædictum sit, Christum constitutum esse, ut fieret lux Gentium, nempe Apostolorum prædicatione. Conf. Act. XXVI. 23. Nam Christus ipsemet docendi munus tantum inter Judæos obiit. Ut ergo fieret lux Gentium; debuit iisdem annunciari à discipulis suis. Nam *quomodo credent in eum, de quo non audierint? quomodo autem audient absque prædicante?* Rom. X. 14. Atque hæ partes speciatim Apostolis erant destinatæ: sicuti & illis postea diserte mandatæ sunt à Christo, Matth. XXVIII, 19. Marc. XVI. 15.

X. Pergit Schlichtingius l. c: *Jam vero non omnia testimonii alicujus verba, seu res verbis significatæ, quæ ei de quo primo prolata sunt, competunt, protinus locum habere credi debent in eo, ad quem secundo propter aliquam ex causis jam dictis refe-*

referuntur: quemadmodum in illis verbis, quæ de Salomone literalis sensu primum prolata sunt vers. 5. vidimus: Ego ero illi in patrem, & ille erit mihi in filium. Sequitur enim, ut illic vidimus: Si quid autem deliquerit, arguam eum in virga virorum: quæ verba ad Christum referri non debent, adeoque mysticam significationem non habent. Itaque quoties aliquod testimonium, quod prius de alio aliquo dictum est, ad Christum refertur; videndum est, quid scopo conveniat, quid ipsius Christi naturæ ac conditioni, & secundum hæc sensus eruendus & de Christo intelligendus est. Respondeo: Omnia te-
 stimonii alicujus verba, de aliquo ad aliquid pro-
 bandum de eo citata, sive primo sive secundo i-
 ipsum respiciant, omnino in eo locum habere credi
 debent. Et sic quoque omnia verba vers. 5, ex
 II. Sam. VII. 14. de Christo citata, Ego ero illi in
 patrem, & ille erit mihi in filium, de Christo in-
 telligenda sunt: cumque primo & sensu literali
 prolata sint de Salomone, ad Christum debent
 secundo & sensu mystico referri; quo sensu, quia
 ad Filium Dei proprie dictum respicitur, nulli
 præter Christum dici potuerunt. Quod autem
 verba dicto loco Samuelis proxime sequentia; Si
 quid autem deliquerit, arguam eum in virga viro-
 rum, ad Christum referri non debeant; quid hoc
 ad nos, vel ad rem præsentem? quandoquidem
 illa non sunt verba testimonii vers. 5. de Christo
 citati, nec ibi relata leguntur. At quando vers.

Omnia te-
 stimonii ali-
 cujus V. T.
 verba, de
 aliquo ad
 aliquid pro-
 bandum de
 eo citata
 in N. Testa-
 mento, sive
 primo sive
 secundo i-
 ipsum respi-
 ciant, om-
 nino in eo
 locum ha-
 bere credi
 debent.
 Nec cõtra-
 rium ex lo-
 co II. Sam.

rato Hebr.
I. 3. colligi
potest.

10. 11. & 12. testimonium de Christo citatur ex Psalm. CII. 26. 27. 28. non minus verba de creatione cœli & terræ agentia, *Tu in initio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli*, quam altera illa de eorundem abolitione loquentia, *Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut vestimentum veterascent, ac velut amictum convolves eos & mutabuntur*, à D. Autore transcripta ac commemorata esse deprehendimus: & propterea etiam utraque de Christo intelligi debere, firmiter tenemus. Nec produci poterit vel unicum testimonium V. Testamenti, in Novo ad aliquid probandum de Christo allatum, ubi aliqua testimonii pars tali modo citata sit, quæ ad Christum non pertineat. Imo nihil simile, in testimoniorum citationibus, repereris apud ullum gravem Autorem.

Schlichtingii ratio.

XI. Fuit prima Schlichtingii ratio, in Commentario in Epist. ad Hebr. allata. Altera ibidem fol. 83. b. proposita, continet idem argumentum, quod supra §. III. discussimus, idque nova instantia munit, quatuor instructa rationibus. Primum Argumentum his verbis conceptum est: *Querere adhuc libet existis, qui creationem cœli & terræ ad Christum hoc loco referri putant, quid censeant, an Christum cum angelis comparatum, secundum humanam naturam consideret Autor, eamque quam per exaltationem adeptus est gloriam; an secundum divinam? Si prius, quid huc facit*

facit cœli ac terræ creatio? An enim Christus qua homo est, & supra angelos erectus, cœlum ac terram condidit? Si posterius, cur eum angelis præstantiorem effectum esse dicit? An qua Deus ille summus est, quoquam præstantior effici potuit? Ad quæ responsio ex dictis §. nostra III. facile patet, nempe Christum, cum Angelis comparatum, considerari secundum humanam naturam: & quia Christus condidit cœlum ac terram, etsi non qua homo condiderit, tamen qua hominem angelis præstantiorem effectum esse, quod hæc prærogativa debeat illi homini, qui idem quoque est creator cœli & terræ.

Resp.

XII. Jam sequitur instantia: *Neque est quod dicas, Christum quidem secundum humanam naturam, & eam, quam qua homo per exaltationem adeptus est majestatem, cum angelis comparari, iisque præstantiorem esse effectum asseri; sed hujus rei argumentum à divina ejus natura, cœlique & terræ creatione hoc loco duci.* *Instantia Schlichtingii, quatuor munita rationibus.* Prima ratio: Nam primo quam præposterum absurdumque esset pro argumento secundario id afferre, quod solum per se, si clarum apertumque sit, rem totam multo melius certiusque conficere possit; si vero dubium & controversum, pro argumento afferri non debeat.

Resp. Nonne reliqua quoque argumenta, à D. Autore allata, rem tantam optime certissimeque conficiunt? In talibus vero argumentis arbitrium

1. Ratio.

Resp.

rium

rium est, parvique refert, quo ordine modove ea ad probandam adhibeantur.

2. Ratio.

XIII. Secunda ratio: *Deinde non videtur satis recte aut saltem aperte consequi, si Christus sit summus Deus cæli ac terræ creator, eum etiam, qua homo est, angelis præstantiorem esse effectum. Nam si hæc ejus divinitas impedire non potuit, quo minus aliquando angelis qua homo inferior esset: quomodo ex ea necessario & evidenter concludi poterit, eum qua homo est, non tantum angelis dignitate parem, sed etiam longe superiorem evasisse.* Resp.

Resp.

Etsi divina Christi natura non impedivit, quo minus Christus, qua homo, aliquando inferior esset angelis; impedit tamen, quo minus semper & in-perpetuum inferior illis maneat. Cum enim, ob unionem personalem humanæ naturæ cum divina, Christo, qua homini, debeatur excellentia super angelos, isque hac ad tempus sponte se abdicaverit, ut genus humanum redimere posset per mortis perpeffionem; necessario & evidenter hinc concluditur, postquam opus redemptionis fuit peractum cessante abdicationis istius causa, ipsam quoque abdicacionem cessare, & Christum qua hominem ex morte redivivum, excellentiæ super angelos sibi debitæ reapse competentem fieri debuisse.

3. Ratio.

XIV. Tertia ratio: *Præterea ordo testimoniorum Scripturæ hic adductorum sententiam banc refellit, de quo paulo post.* Resp. De ordine testimonio-

testimoniorum Scripturæ nos paulo ante §. V., ubi ostensum, sententiam nostram illo minime refelli. Superest quarta & ultima ratio: Denique si *Christus certo tantum respectu Angelis præstantior est effectus, nempe habita solummodo ratione illius dignitatis, quam qua homo per exaltationem est adeptus, ratione vero illius dignitatis quam quæ Deus summus habuerit, semper angelis præstantior fuerit: quo pacto D. Autor non addita ulla limitatione, Christum simpliciter Angelis præstantiorem effectum esse asseruit? Nam quod certo tantum respectu verum est, simpliciter asseri non debet: quod vero simpliciter asseritur, simpliciter etiam & absolute verum sit oportet. At si simpliciter verum est, Christum Angelis præstantiorem effectum esse, non tantum ex cæli & terræ creatione nullum ejus rei argumentum duci potest; sed etiam contrarium inde manifeste concluditur: qui enim cæli ac terræ creator est, nullo præstantior effici potest, sed absque comparatione omnibus præstantior est.* Resp. Novimus nonnunquam, cum Scriptura simpliciter loquitur, subaudiendam esse limitationem. Sic S. Paulus cupit migrare & esse cum Christo, nempe quoad animam. Confer. II. Cor. V. 8. Nam qui in Domino moriuntur, antequam resurgant, sunt cum Christo ex parte & secundum quid, nempe secundum animam tantum: ubi vero resurrexerint, erunt cum Christo absolute, quando ipsi toti, corpore pariter atque anima erunt apud Domi-

4. Ratio.

Resp.
Nonnunquam,
absolute lo-
quente Scri-
ptura, limi-
tatio que-
dam subau-
dienda est.
Loco II. Cor.
V. 8. decla-
ratur.

L

num.

num. Quando in Scriptura de Filio Dei, vel Christo prædicatur aliquid, quod ei secundum humanam naturam tantum competit, nonnullis in locis limitatio expresse addita legitur: v. g. *Filius Dei factus est ex semine David secundum carnem*, Rom. I. 3. *Christus est ex patribus, quod ad carnem attinet*, Rom. IX, 5. *Christus morte affectus est carne*, 1. Pet. III. 18. *Christus passus est pro nobis carne*, 1. Pet. IV. 1. Quo facilius est subaudire limitationem in locis aliis, ubi est omissa.

CAPUT. IV.

limitatio expresse addita legitur. Tertium & ultimum argumentum pro nostra sententia, ex cultu Christi divino.

I.

Tertium & ultimum argumentum pro nostra sententia sumitur a cultu Christi divino. Tertium argumentum suppeditat nobis cultus Christi divinus. Nam Quicumque cultu divino est afficiendus, is est Deus, naturam divinam substantialem habens, qui & Deus summus vocatur. Atqui Christus divino cultu est afficiendus. Ergo Christus est Deus, naturam divinam substantialem habens, seu summus Deus. Major est certa ex præcepto Deuter. VI. 13: quod repetiit ipse Servator ad repellendum tentatorem diabolum, petentem, ut se adoraret, Matth. IV.

